

DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS

Dalyko pavadinimas	Mokslų kryptis (šaka) kodas	Fakultetas
Lietuvos knygos istorija ir istoriografija	Komunikacija ir informacija S 008	Komunikacijos

Studijų būdas	Kreditų skaičius ECTS	Studijų būdas	Kreditų skaičius
paskaitos		konsultacijos	2 ECTS
individualus	5 ECTS	seminarai	

Dalyko anotacija
<p>Dalyko tikslas – siekiama ugdyti analitinį Lietuvos knygos istorijos pažinimą ir kritinį istoriografijos vertinimą remiantis skirtingomis teorinėmis priegomis.</p> <p>Dalyko turinys</p> <p>Lietuvos knygos istorijos objektas, kalbinė ir geografinė apibrėžtis, svarbiausios kategorijos. Sąvokos „Lietuvos knyga“ ir „lietuviška knyga“. Tyrimų problematikos laukas: rankraštinų ir spausdintinių knygų leidyba, gamyba, platinimas, saugojimas, naudojimas (skaitymas). Lietuvos knygos istorijos santykis su visuotine, Europos, nacionaline, regionine knygos istorija, knygos kultūra, spausdintinių ir rankraštinų medijų istorija, knygotyra. Lietuvos knygos istorijos šaltiniai. Lietuvos ir lietuviškosios knygos istorijos istoriografijos nuostatų kaita. Vokiečių, lenkų, baltarusių, lietuvių istoriografijos etapai ir tradicijos.</p> <p>Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (iki 1795 m.) rankraštinė ir spausdintinė knyga, periodinė spauda, knygynai, bibliotekos. Leidybos centrų formavimasis, leidybos ir platinimo sistemos genezė ir jos sankloda. Viseto universalumas ir etnokonfesinių bendrijų poreikiai ir jų sąlygoti informacijos apykaitos modeliai. Knygos ir skaitymo vaidmuo visuomenės raidai. Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos tyrėjų paradigmatai sprendimai, istoriografiniai vertinimai ir interpretacijos.</p> <p>Imperinės Rusijos valdymo (1795–1915) ir kaizerinės Vokietijos okupacijos (1915–1918) leidybos, spaudos ir bibliotekų raidos tyrimai. Svarbiausios spaudos politikos priemonės ir įtakos, prevencinė ir represinė cenzūra. Knygos ir spaudos vaidmuo modernėjančioje visuomenėje. Leidybos sistemos komercializacija ir profesionalizacija. Spaudos įtaka Lietuvos tautinių bendrijų mentalitetui ir tautinių idėjų sklaidai. Svarbiausi leidiniai ir jų informacinis, komunikacinis, politinis ir kultūrinis vaidmuo. Periodikos ir knygų leidybos sąveika. Spaudos draudimas ir tautinių bendrijų leidybos iniciatyvų ribojimai. Spaudos draudimo (1864–1904) laikotarpio leidybos repertuaro struktūra ir savitumai. Knygos raida legalaus tautinio sąjūdžio sąlygomis XX a. pradžioje. Asmeninės ir institucinės Lietuvos bibliotekos. Lenkijos, Lietuvos ir Baltarusijos tyrėjų istoriografiniai vertinimai ir interpretacijos.</p> <p>Knygos vaidmuo nepriklausomos Lietuvos (1918–1940) švietimui, mokslui, kultūrai ir pilietinės visuomenės ugdymui. Einamosios spaudos statistika ir analitika. Bibliotekų sistemos monitoringas ir tyrimai. Spaudos laisvė ir kontrolė. Lietuvos Respublikoje susiformavę knygos tyrimų centrai. Vaeclavo Biržiškos ir kitų retrospektyvieji bibliografijos ir knygos istorijos tyrimai. Vilniaus knygos ir bibliotekų raidai skirti istoriografiniai darbai. Lituaniai ir multikultūriniai tyrimų prioritetai.</p> <p>Lietuvos knyga okupacijų kaitos sąlygomis (1941–1990). Leidybos verslo transformacija į okupacinio režimo kontroliuojamą valstybinį leidybos sektorių. Lietuvos leidybos integracija Sovietų Sąjungos sistemoje. Pasipriešinimo (pogrindinė, nelegalioji, rezistencinė, savilaida) spauda. Visuomeninės minties sovietizacija, cenzūros ir rusifikacijos įtaka leidybai. Bibliotekų sistemos pertvarkymas, paskesnioji (represinė) cenzūra, skaitymo kontrolė. Masinės</p>

bibliofilijos reiškinys. Sovietinio modelio knygos istorijos tyrimų centrai ir tyrimų prioritetai. Komunikacijos ir informacijos mokslų įtaka atkurtosios Lietuvos knygos istorijos tyrimams, pasiekimams ir perspektyvoms.

Mažosios Lietuvos Prūsijos valdymo metais (1547–1919) spauda. Lietuviškosios knygos vaidmuo bendroje Prūsijos valstybės leidybos sistemoje. Viseto struktūra ir kalbinė diferenciacija. Pirmieji knygos istorijos tyrimai. Mažosios Lietuvos lietuvių knygos funkcijų kaita formuojantis ir stiprėjantis konstitucinei Vokietijos valstybei. Viseto sudėtis ir savitumai. Lietuviškos knygos raida Mažosios Lietuvos padalijimo sąlygomis 1919–1940 m. Knyga ir bibliotekos kaip lietuvių tautos tapatumo išlaikymo priemonė. Lietuviškos periodikos atsiradimas ir raida. Istoriografiniai prioritetai Lietuvos ir Vokietijos mokslininkų darbuose.

Lietuvių išeivių leidybinės iniciatyvos Vakarų Europoje (XIX a. – XX a. pr.). Lietuvių emigrantų Šiaurės ir Pietų Amerikoje leidybos ir knygų saugojimo centrai (archyvai, bibliotekos). Komeraciniai ir kultūriniai leidybos prioritetai. Išeivijos spaudos ryšiai su Mažąja Lietuva ir Didžiąja aprūpinant lietuvius lietuviška spauda. Išeivijos knygos viseto struktūra ir savitumai. Išeivijoje ir Lietuvoje vykdomi išeivijos knygos, spaudos istorijos ir atminties institucijų raidos tyrimai.

Studijų metodai:

1. individualios konsultacijos su dalyką kuruojančiais dėstytojais;
2. individualus mokslinės literatūros studijavimas pagal dalyką kuruojančių dėstytojų suformuluotus klausimus.

Vertinimo metodai:

1. atsakymai raštu į egzamino metu užduotus klausimus;
2. diskusija žodžiu egzamino metu raštu atsakytų klausimų pagrindu.

Pagrindinė literatūra

Cicėnienė, R. (2013). Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės rankraštinės knygos architektūra: vidinės sandaros raida. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka*, 2009/2010, 11–25.

Cicėnienė, R. (2014). Rankraštinė knyga – istorijos šaltinis: vieno LDK kodekso istorija. *Knygotyra*, 63, 99–128. <https://doi.org/10.15388/kn.v63i0.4007>

Kaunas, D. (1996). *Mažosios Lietuvos knyga: lietuviškos knygos raida 1547–1940*. Baltos lankos.

Kvizikevičiūtė, M., & Vaitkevičiūtė, V. (Eds.). (2022). *Theatrum libri: Book printing, reading and dissemination in Early Modern Europe*. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

Lietuvninkaitė, N. (2006). *Kauno senoji knyga: raiška ir plėtotė 1843–1918 metais*. Versus aureus.

Merkys, V. (1994). *Knygnešių laikai, 1864–1904*. Valstybinis leidybos centras.

Misiūnas, R. (2012). *Lietuvių išeivių knygų leidyba Vakarų Europoje 1945–1952 m.* Bonus animus.

Narbutienė, D. (2004). *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos lotyniškoji knyga XV–XVII a.* Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Navickienė, A. (2008). The research of the history of the book in Lithuania: Historical evolution and contemporary status. *Library History*, 3, 189–199.

Navickienė, A. (2010). *Besikeičianti knyga XIX amžiaus pirmosios pusės Lietuvoje: Monografija*. Vilniaus universiteto leidykla.

Pacevičius, A. (2005). <i>Vienuolynų bibliotekos Lietuvoje 1795–1864 metais: Dingęs knygos pasaulis</i> . Versus Aureus.
Pacevičius, A. (2006). <i>Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bibliotekos: tipologija, organizacinė struktūra, komplektavimo strategijos: Mokomasis leidinys</i> . Vilniaus universiteto leidykla.
Pacevičius, A. (2016). Nuo kolegijos iki akademijos: bibliotekos įkūrimas ir raida (1570–1802); Vilniaus universiteto bibliotekos rinkiniai 1803–1832; Vilniaus universiteto bibliotekos suskaldymas ir išdalijimas. Iš <i>Alma Mater Vilnensis: Vilniaus universiteto turtai istorijos skersvėjuose (XVI–XXI amžiai): Kolektyvinė monografija</i> (p. 1–36; 36–103; 249–254). Vilniaus universiteto leidykla.
Pacevičius, A., & Sperskienė, R. (Sud.). (2016). <i>Bibliotheca Litwana I: Bibliologijos metraštis</i> . Vilniaus universiteto leidykla.
Petreikis, T. (2018). Profesionalioji lietuvių periodika: leidybos ir raidos 1823–1940 m. istorija. Iš <i>Lietuvos bibliografija. Serija B, Periodiniai leidiniai lietuvių kalba, 1823–1940. D. 1: Poligrafiniu būdu spausdinti leidiniai. K. 1: A–N</i> (p. 15–47). Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.
Stonienė, V. (2006). <i>Lietuvos knyga ir visuomenė: Nuo spaudos draudimo iki nepriklausomybės atkūrimo, 1864–1990</i> . Versus aureus.
Westwell, A. (2024). <i>Roman liturgy and Frankish creativity: The Early Medieval manuscripts of the Ordines Romani</i> . Cambridge University Press.
Zaveckienė, Ž. (2018). <i>Jaunimas istorijos skersvėjuose: Lietuvos jaunimo spauda 1918–1940 metais</i> . Akademinė leidyba; Vilniaus universiteto leidykla.

Konsultuojančiųjų dėstytojų vardas, pavardė	Mokslo laipsnis	Svarbiausieji darbai mokslo kryptyje (šakoje) paskelbti per pastaruosius 5 metus
Domas Kaunas	Prof. habil. dr.	Kaunas, D. (2025). <i>Mažosios Lietuvos knygų namai: Bibliotekos, rinkiniai, jų kūrėjai ir likimas: Monografija</i> . Vilniaus universitetas: Vilniaus universiteto leidykla.
		Kaunas, D. (2022). Lietuviškas atvirukas kovoje prieš imperinę Rusiją. <i>Knygotyra</i> , 79, 71–104. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2022.79.121
		Kaunas, D. (2021). <i>Martynas Jankus. Tautos vienytojas ir lietuvių spaudos kūrėjas: Monografija</i> . Vilniaus universitetas: Vilniaus universiteto leidykla.
Remigijus Misiūnas	Prof. dr.	Misiūnas, R. (2024). Išeivijos periodikos leidėjų teisminiai ginčai XIX a. pabaigoje – 1904 m. <i>Knygotyra</i> . 82, 88–114. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2024.82.4
		Misiūnas, R. (2022). <i>Grinorių kultūros knygos: 1875-1904 m. išėivių leidyba</i> . Vilnius: Bonus Animus.
		Navickienė, A., Braziūnienė, A., Cicėnienė, R., Kaunas, D., Misiūnas, R., & Petreikis,

		T. (2021, January 22). History of Publishing in Lithuania. <i>Oxford Research Encyclopedia of Literature</i> . Retrieved 2 Jan. 2026, from https://oxfordre.com/literature/view/10.1093/acrefore/9780190201098.001.0001/acrefore-9780190201098-e-276 .
Aušra Navickienė	Prof. dr.	<p>Navickienė, A., Braziūnienė, A. (2024). Pastarojo dešimtmečio <i>Knygotyra</i>: Tradicijos ir modernumas. <i>Knygotyra</i>, 83, 151–182. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2024.83.6</p> <p>Navickienė, A., Kepalienė, F. (2023). Vilniaus universiteto profesorės Audronės Glosienės (1958–2009) knygotyrisinis palikimas. <i>Knygotyra</i>, 81, 203–233. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2023.81.8</p> <p>Navickienė, A. (2023). Pranciškaus Skorinos gyvenimo ir veiklos sukakčių minėjimai Lietuvoje knygotyros ir mokslinės komunikacijos požiūriais. <i>Knygotyra</i>, 80, 312–342. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2023.80.133</p> <p>Navickienė, A. (2022). Kaip Christopho von Schmidto lietuviškasis Genovefos vertimas tapo devynioliktojo amžiaus bestseleriu? <i>Knygotyra</i>, 78, 80–110. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2022.78.107</p> <p>Navickienė, A. (2021). Professional publishing and Lithuanian books in the first two-thirds of the 19th century in Lithuania: The case of the Zawadzki firm. <i>Roczniki Biblioteczne</i>, 65, 79–95. https://doi.org/10.19195/0080-3626.65.5</p> <p>Navickienė, A., Braziūnienė, A., Cicėnienė, R., Kaunas, D., Misiūnas, R., & Petreikis, T. (2021). <i>History of publishing in Lithuania</i>. In <i>Oxford research encyclopedia of literature</i>. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190201098.013.276.</p>
Arvydas Pacevičius	Prof. dr.	Pacevičius, A. (2024). Opisy podróży do/przez Wielkie Księstwo Litewskie w XVI–XVIII wieku: Problem egodokumentalności. In W. Chorążyczewski, H. Ciechanowski, W. Piasek, & S. Roszak (Eds.), <i>Egodokumenty – samoświadectwa – egodokumentalność: Teoria i praktyka</i> (pp. 49–62). Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

		<p>Pacevičius, A. (2024). Mokslinės periodikos apytaka Lietuvoje XIX a. pirmojoje pusėje: Vilniaus universiteto atvejis. <i>Knygotyra</i>, 82, 29–52. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2024.82.</p>
		<p>Pacevičius, A. (2024). Nėra brangesnio lobio už studijoms skirtas knygas: Vilniaus augustinų bibliotekos raida ir paveldas. <i>Acta Academiae Artium Vilnensis</i>, 114, 206–241. https://doi.org/10.37522/aaav.114.2024.253.</p>
		<p>Pacevičius, A. (2023). <i>Žemaičių daktaras Faustas: Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos bibliotekos kilmė, raida ir paveldas</i>. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.</p>
		<p>Pacevičius, A. (2022). <i>Vilniaus imperatoriškasis universitetas mokslinės informacijos gniaužtuose / The Imperial University of Vilna in the Clutches of Scholarly Information. 1803–1832</i>. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.</p>
Tomas Petreikis	Doc. dr.	<p>Petreikis, T., Grigas, V., ir Gudinavičius, A. (2024). <i>Lietuvos mokslo periodikos leidyba: Nuo spausdintų žurnalų iki skaitmeninių ekosistemų</i>. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.</p> <p>Petreikis, T., Šuminas, A., Grigas, V., ir Gudinavičius, A. (2024). Lietuvos mokslo žurnalų leidybos kiekybiniai pokyčiai 2015–2022 m.: Viešojo ir privataus sektorių prisitaikymas prie kintančių sąlygų. <i>Knygotyra</i>, 82, 206–242. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2024.82.8</p> <p>Gudinavičius, A., Grigas, V., Šuminas, A., & Petreikis, T. (2023). Scholarly journal publishers in a small-language country: The case of Lithuania. <i>Publishing Research Quarterly</i>, 39(4), 324–336. https://doi.org/10.1007/s12109-023-09968-8</p> <p>Grigas, V., Gudinavičius, A., Petreikis, T., & Šuminas, A. (2023). An exploratory study into professional scholarly journals publishing software adoption in Lithuania. <i>Information & Media</i>, 96, 179–201. https://doi.org/10.15388/Im.2023.96.73</p> <p>Navickienė, A., Braziūnienė, A., Cicėnienė, R., Kaunas, D., Misiūnas, R., & Petreikis, T. (2021). <i>History of publishing in Lithuania</i>. In <i>Oxford research encyclopedia of literature</i>. Oxford University Press.</p>

		https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190201098.013.276
Rima Cicėnienė	Doc. dr.	<p>Cicėnienė, R. (2024). Kodikologijos mokslo pradžia ir vingiai Lietuvoje iki 1915 m. In R. Čapaitė (Ed.), <i>Joachimas Lelewelis ir pagalbinių istorijos mokslų praeitis, dabartis, ateitis</i> (pp. 215–247). Lietuvos istorijos institutas.</p> <p>Cicėnienė, R. (2024). Nespauštuvinė periodika Vrublevskių bibliotekoje: Ką Lietuvos leidybos istorijai pasakoja rinkinys? <i>Knygotyra</i>, 82, 53–87. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2024.82.3</p> <p>Cicėnienė, R. (2023). Kodikologija Lietuvoje 1918–1990 metais: Tarp knygos istorijos ir paleografijos. <i>Knygotyra</i>, 81, 109–136. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2023.81.4</p> <p>Cicėnienė, R. (2021). Sveikatos sodo Vilniaus nuorašas: Kodikologinis tyrimas. <i>Knygotyra</i>, 77, 87–170. https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2021.77.91</p> <p>Navickienė, A., Braziūnienė, A., Cicėnienė, R., Kaunas, D., Misiūnas, R., & Petreikis, T. (2021). History of publishing in Lithuania. In Oxford research encyclopedia of literature. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190201098.013.276.</p>

Patvirtinta Socialinių mokslų srities Komunikacijos ir informacijos krypties Doktorantūros komitete 2025 m. gruodžio 15 d., protokolo Nr. (7.17 E) 15600-KT-667

Komiteto pirmininkė prof. dr. Aušra Navickienė